

JOSÉ MAURO DE
VASCONCELOS

Çeviri: Emrah İmre

Şeker
Portakalı

ROMAN

**JOSÉ MAURO DE
VASCONCELOS**
Şeker
Portakalı

CAN MODERN

Şeker Portakalı, José Mauro de Vasconcelos

O Meu Pé de Laranja Lima

Portekizce aslından çeviren: **Emrah İmre**

Dizi editörü: **Emrah Serdan**

Düzeltili: **Aylin Samancı Elmasdağ**

Mizanpaj: **Bahar Kuru Yerek**

Kapak tasarımı: **Utku Lomlu / Lom Creative**

İlk baskı: Editora Melhoramentos, 1968.

Bu kitapta kaynak alınan baskı: Editora Melhoramentos, 2005.

© 1968, Companhia Melhoramentos de São Paulo, Brezilya

© 1983, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Eylül 2020, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 20 000 adet yapılmıştır.

ISBN 978-975-07-4310-8

Kapak baskı, iç baskı ve cilt: Acar Basım ve Cilt San. ve Tic. Ltd. Şti.

Beysan San. Sitesi Birlik Cad. No: 26 Acar Binası

Haramidere, Avcılar-İstanbul

Sertifika No: 11957

Can Sanat Yayınları Yapım ve Dağıtım Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com - yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

JOSÉ MAURO DE
VASCONCELOS

ŞEKER
PORTAKALI

BİR GÜN ACIYI KEŞFEDEN KÜÇÜK
BİR ÇOCUĞUN HİKÂYESİ

ROMAN

Portekizce aslından çeviren:

Emrah İmre

**José Mauro de Vasconcelos'un
Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:**

Güneşi Uyandırılım, 1983

Kayığım Rosinha, 1983

Yaban Muzu, 1984

Kardeşim Rüzgâr, Kardeşim Deniz, 1985

Delifišek, 1993

Çıplak Sokak, 1994

Kırmızı Papađan, 1998

J O S É M A U R O D E V A S C O N C E L O S

26 Şubat 1920'de, Rio de Janeiro'nun Bangu Mahallesi'nde doğdu. Yarı yerli, yarı Portekizli yoksul bir ailenin on bir çocuğundan biriydi. Ailenin yoksulluğu nedeniyle çocukluğunu Brezilya'nın kuzeydoğusundaki Natal kentinde, akrabalarının yanında geçirdi ve okumayı tek başına öğrendi. Resim, hukuk ve felsefe alanında öğrenim görmek istediye de vazgeçti. Natal'da iki yıl tıp eğitimi aldı. Çeşitli işlerde çalıştı. Boks antrenörlüğü, muz taşıyıcılığı, gece kulübünde garsonluk, ırgatlık, balıkçılık yaptı. Bir süre Kızılderililer arasında yaşadı. 1942'de yazdığı ilk romanı *Yaban Muzu*'yla eşine az rastlanır anlatıcılık yeteneğini ortaya koydu. Ardından *Şeker Portakalı*, *Güneşi Uyandırılım*, *Kayığım Rosinha*, *Kardeşim Rüzgâr* *Kardeşim Deniz*, *Delifişek*, *Çıplak Sokak* gibi romanlarıyla ünü Brezilya sınırlarını aştı. Bugün yapıtları birçok ülkede büyük ilgiyle okunan yazar, 24 Temmuz 1984'te São Paulo'da öldü.

E M R A H İ M R E

1980'de İstanbul'da doğdu. Auckland Üniversitesi'nde Dilbilim ve Karşılaştırmalı Edebiyat öğrenimi gördü. İngilizce, Portekizce, İspanyolca ve Fransızcadan çeviriler yaptı. José Saramago, Gabriel García Márquez, Luisa Valenzuela, Mario Vargas Llosa, Carlos Fuentes, Virginia Woolf, Luis Sepúlveda, Gilbert Adair, Daniel Galera, Samanta Schweblin, César Aira gibi yazarların eserlerini Türkçeye çevirdi. 2011'den beri Can Yayınları'nda editörlük yapan Emrah İmre, İsviçre ve Yeni Zelanda'dan sonra yaşamını Brezilya'da sürdürmektedir.

Mercedes Cruaões Rinaldi

Erich Gemeinder

Francisco Marins

ve hatta

Helene Rudge Miller (Piu-Piu!)

ve unutmada

Sevgili "ođlum"

Fernando Seplinsky'ye

*

Asla ölmeyen

Ciccillo Matarazzo

Arnaldo Magalhães de Giacomo'ya

*

*Hasretle andığım kardeşim Luís'e,
yani Kral Luís'e ve ablam Glória'ya;*

Luís yaşamaktan yirmi yaşında

vazgeçti, Glória ise yirmi dördünde

hayatın yaşamaya değmediğine karar

verdi. Altı yaşımıdayken bana şefkatin

anlamını öğreten Manuel Valadares'i

de aynı şekilde hasretle anıyorum...

Hepsi huzur içinde yatsın!

Ayrıca bir de

Dorival Lourenço da Silva

(Dodô, ne hüzn öldürür insanı ne de

hasret!..)

BİRİNCİ KISIM
NOEL'DE BAZEN BEBEK
ŞEYTAN DOĞAR

Hayatın Kâşifi

SOKAKTA EL ELE geziniyorduk, hiç acelemiz yoktu. Totoca bana yaşamı öğretmekteydi. Bense halimden gayet memnundum, çünkü abim elimden tutmuş bana hayatı öğretmekteydi. Ama evin dışında öğretiyordu. Çünkü evdeyken her şeyi yalnız başıma öğrenip yalnız başıma yapar, böyle olunca da hep hata yaparak sonunda şamarı yerdim. Kısa bir süre öncesine kadar kimse bana vurmazdı. Derken yaptıklarımı keşfettiler ve benim itin teki olduğumu, şeytandan farkım olmadığını, rengi bozuk olduğumu söyler oldular. Hiç umurumda değildi. O sırada sokakta olmasaydım şarkı söylemeye bile başlayabilirdim. Şarkı söylemek güzeldi. Totoca şarkı söylemenin ötesinde, ıslık çalmayı bilirdi. Bense onu ne kadar taklit etmeye uğraşsam da hiç ses çıkaramazdım. Totoca üzülmeiyim diye bunun normal olduğunu, ağzımın henüz ıslık çalacak kadar geliş-

mediğini söylerdi. Ben de yüksek sesle şarkı söyleyemediğim için içimden söylerdim. Tuhaf bir şeydi ama yaptıkça daha fazla hoşuma gidiyordu. Annemin ben küçücük bir bebekken söylediği bir şarkıyı hatırlıyordum. Güneşten korunmak için başına bir bez bağlayıp çamaşır teknesinin başına geçirdi. Beline bir önlük bağlar, saatler boyunca çamaşırları köpürte köpürte çitilerdi. Sonra yıkadıklarını sıkıp çamaşır ipine götürdü. Hepsini bambuların arasına gerili ipe dizerdi. Bütün çamaşırlar aynı muameleden geçirdi. Evin bütçesine katkıda bulunmak için Dr. Faulhaber'in evinden gelen çamaşırları da o yıkardı. Annem uzun boylu, sıska ama çok güzel bir kadındı. Koyu yanık tenli, dümdüz kara saçlıydı. Saçları açıkken beline kadar inerdi. En sevdiğim yanıysa şarkı söylemesiydi, ne zaman söylese öğrenmek için yanına sokulurdum.

Denizci, denizci,
Kalpsiz denizcim benim ah,
Senin yüzünden denizci,
İneceğim mezara...

Dalgalar vuruyordu
Kumlarda köpürüyordu
Gitti uzaklara denizci
Nasıl da severdim onu ah...

Denizcinin sevgisi
Yarım saat sürer
Demir alınca gemi
Denizci yoluna gider...

Dalgalar vuruyordu...

Bu şarkıyı her duyduğumda sebebini çözemediğim bir hüzne kapılırdım.

Totoca'nın elimi sertçe çekmesiyle kendime geldim.

“N'oldu, Zezé?”

“Hiç. Şarkı söylüyordum.”

“Şarkı mı?”

“Evet.”

“Demek ki kulaklarım sağır olmuş.”

Acaba insanın içinden de şarkı söyleyebildiğini bilmiyor olabilir miydi? Sesimi çıkarmadım. Bilmiyorsa benden öğrenecek değildi.

Rio-São Paulo Otoyolu'nun kıyısına gelmiştik. Oradan her türlü araç geçirdi: kamyonlar, otomobiller, arabaları, bisikletler...

“Bak, Zezé, bu kısım önemli. Geçmeden önce iyice bakmamız lazım. Önce bir yana, sonra öbür yana. Ve şimdi!”

Koşarak otoyolun karşı tarafına geçtik.

“Korktun mu?”

Korkmuştum korkmasına, ama başımı hayır anlamında salladım.

“Yeniden beraber geçeceğiz. Sonra da öğrenmiş misin görmek istiyorum.”

Tekrar karşıya geçerek başladığımız yere döndük.

“Şimdi yalnız başına geçeceksin. Hiç korkma, çünkü küçük olsan da yakında adam olacaksın.”

Kalbim gümbürdemeye başladı.

“Şimdi. Hadi!”

Bir solukta ileri atıldım. Karşıya geçip biraz bekledim ve Totoca dönmemi işaret etti.

“İlk sefer için çok başarılıydın. Ama bir şeyi unuttun. Geçmeden önce araba geliyor mu diye iki tarafa da bakmalısın. Ben her seferinde sana işaret vermek için yanında olmayacağım. Dönüşte biraz daha tekrarlarız. Şimdi gidelim, sana göstereceğim bir şey var.”

Elimi kavradı ve yavaş adımlarla yeniden yola koyulduk. Daha önceden duyduğum bir ifade zihnimde dönüp duruyordu.

“Totoca.”

“Ne var?”

“Aklımız erince, erdiğini hissediyor muyuz?”

“Ne saçmalıyorsun be?”

“Edmundo Dayım öyle dedi. Aklımın her şeye çabuk ereceğini, tam bir ‘akıl küpü’ olduğumu söyledi. Ama ben hiçbir şey hissetmiyorum.”

“Edmundo Dayı sersemem teki. Kafanı bir sürü zırvayla dolduruyor.”

“Hiç de sersem değil. Çok bilgili. Ben de büyüyünce bilgili olmak, şair olmak ve papyon takmak istiyorum. Bir gün papyonlu bir resim çektireceğim.”

“Neden papyon?”

“Çünkü papyonsuz şair olmaz. Edmundo Dayı’nın bana gösterdiği dergilerdeki şairlerin hepsi papyonlu.”

“Zezé, onun söylediği her şeye inanmayı bırak artık. Edmundo Dayı biraz tırlaktır. Biraz da yalancıdır.”

“O... çocuğu mudur yani?”

“Küfrede ede yediğin dayakları unuttun galiba; Edmundo Dayı o dediğinden değil. Ben tırlak dedim. Biraz delidir yani.”

“Yalancıdır da dedin.”

“İkisi alakasız şeyler.”

“Bal gibi de alakalı. Geçen gün babam Severino

Efendi'yle konuşuyordu, hani beraber kâğıt oynadığı adam, işte ona Labonne Efendi'den bahsederken, 'O... çocuğu ihtiyar, deli gibi yalan söylüyor,' dedi. Ama kimse ağzına tokadı yapıştırmadı."

"Büyükler söyleyebilir, zararı yok."

Bir an sustuk.

"Edmundo Dayı o dediğinden değil... Tırlak ne demektir, Totoca?"

Parmağını şakağına götürüp makara gibi çevirdi.

"Hiç de değil. O iyi kalpli biri, bana bir sürü şey öğretiyor, hem bugüne kadar bana sadece bir kez vurdu, onda da çok sert vurmadı."

Totoca bunu duyunca sıçradı.

"Sana vurdu mu? Ne zaman?"

"Bir gün çok azgınlık ettiğimde Glória beni Dindinha'nın evine yolladı. Dayım oradaydı, gazetesini okumak istiyor ama gözlüğünü bir türlü bulamıyordu. Aradı durdu, bulamadıkça öfkelenildi. Dindinha'ya sordu, ama o da bulamadı. İkisi beraber evin altını üstüne getirdiler. Sonra ben gözlüğün yerini bildiğimi, misket almam için biraz bozukluk verirse gösterebileceğimi söyledim. Askıdaki yeleşinin cebinden birkaç bozukluk çıkardı. 'Gidip getirirsen vereceğim,' dedi. Kirli çamaşır sepetine gidip gözlüğünü çıkardım. Dayım bunu görünce küfrü bastı. 'Demek sen sakladın, vay hergele!' Kıçıma şaplağı indirdi ve verdiği bozukluğu geri aldı."

Totoca güldü.

"Evde dayak yememek için oraya gidiyorsun, orada da dayak yiyorsun. Biraz acele edelim, bu gidişle akşam kadar varamayacağız."

Ben Edmundo Dayımı düşünmeyi sürdürdüm.

"Totoca, çocuklar emekli midir?"

“Ne?”

“Edmundo Dayı hiçbir şey yapmadan para kazanıyor. Çalışmasa da belediye ona her ay para ödüyor.”

“N’olmuş yani?”

“Çocuklar da hiçbir şey yapmazlar, bütün gün yiyip uyur, üstüne bir de anne babalarından para alırlar.”

“Emeklinin anlamı başka, Zezé. Emekli, geçmişte çok fazla çalışmış, saçları ağarmış ve Edmundo Dayı gibi ağır aksak yürüyen kişilere denir. Hadi artık, zor şeylere kafa yormayı bırakalım. Çok istiyorsan buyur git, ondan öğren. Ama bana bunlarla gelme. Öbür çocuklar gibi ol. Küfür bile edebilirsin, ama kafacığını böyle zor şeylerle doldurmayı bırak. Yoksa bir daha seninle sokağa çıkmam.”

Biraz somurttum, konuşma isteğim sönmüştü. Şarkı söyleyesim de kalmamıştı. İçimde şakıyan kuş uzaklara uçmuştu.

Durduk ve Totoca bir evi işaret etti.

“Şurası. Beğendin mi?”

Alelaide bir evdi. Duvarları beyaz, pencereleri maviydi. Her tarafı kapalı, suspus duruyordu.

“Beğendim. Ama niye buraya taşınmamız gerekiyor?”

“Sürekli taşınmak iyidir.”

Bahçe çitinin ardından bakınca bir tarafta bir mango ağacı, öbür taraftaysa bir demirhindi ağacı görünüyordu.

“Güya her şeyi öğrenmek istiyorsun ama evde yaşanan dramı ruhun bile duymuyor. Babam işsiz, değil mi? Altı ay önce Mr. Scottfield’le dalaşınca işten kovuldu. Lalá’nın fabrikada çalışmaya başladığını fark etmedin mi? Annemin İngiliz Değirmeni’nde çalışmak

için her gün şehre gittiğini bilmiyor musun? Anlasana serserim. Bütün bunlar para biriktirip bu yeni evin kirasını ödeyebilmek için. Öbür evin kirasını babam tam sekiz aydır ödemedi. Sen böyle üzücü konuları anlayamayacak kadar küçüksün. Ama ev bütçesine katkıda bulunmak için benim de ayinlerde yardımcılık ederek çalışmam gerekecek.”

Sustu ve öylece durdu.

“Totoca, kara panterle iki dişi aslanı da buraya getirecekler mi?”

“Getirecekler tabii. Kümesi sökme işi köleniz olan bendenize düşecek.”

Yüzünde şefkatle acıma arası bir ifadeyle bana baktı.

“Hayvanat bahçesini söküp buraya kurma işi de bana düşecek,” dedi.

Bunu duyunca rahatladım. Çünkü dediği gibi olmasaydı küçük kardeşim Luís’le oynamak için başka bir oyun uydurmam gerekecekti.

“Gördün işte, Zezé, ben senin dostunum. Artık bana o bahsettiğin şeyi nasıl öğrendiğini anlatabilirsin...”

“Yemin ederim bilmiyorum, Totoca. Sahiden bilmiyorum.”

“Yalan söylüyorsun. Birinden öğrenmiş olmalısın.”

“Kimseden öğrenmedim. Kimse bana öğretmedi. Jandira’nın dediği gibi şeytan vaftiz babamsa ve uykumda o öğrettiyse bilemem.”

Totoca’nın kafası karışmıştı. İlk başta anlatayım diye kafama birkaç kez çakmıştı. Halbuki ben anlatmamı istediği şeyin ne olduğunu bile bilmiyordum...

“Böyle şeyler kendi kendine öğrenilmez,” dese de

Çevresindeki yoksulluğa hayalleriyle meydan okuyan afacan Zezé, ailesi maddi imkânsızlıklar nedeniyle yeni bir eve taşındığı zaman orada karşılaştığı ilk canlıyı –bir şeker portakalı fidanını– arkadaş edinmeyi başarır. Bu fidan onun sırdaşı ve yoldaşı olacaktır.

Brezilyalı yazar José Mauro de Vasconcelos'un, "Yirmi yıl içimde taşıdım," dediği ve on iki günde yazdığı **Şeker Portakalı**, okuyan herkese saflık, şefkat ve acı konusunda dersler vermeye devam eden bir klasik, gençlik edebiyatının yapıtaşlarından biri.

